

Комунальний заклад вищої освіти
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
21050 м.Вінниця, вул.Грушевського, 13, тел./факс 55-65-60,
E-mail: bil@mail.vinnica.ua

Лабораторія профільної освіти

тел. 55-65-68

Василенко Н.В.,
завідувач лабораторії профільної освіти,
завідувач кафедри управління та адміністрування,
доктор педагогічних наук, професор

НОВІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ У 5-6 КЛАСАХ НУШ. 2023-2024 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Ці рекомендації розроблені для вчителів, що навчають учнів 5-6 класів та які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти [1].

Яких правил мають дотримуватися вчителі? Які методичні рекомендації, на нашу думку, необхідно виконати вчителю враховуючі рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, який визначає, що *«формувальне (поточне формувальне) оцінювання, окрім рівневого, або бального може здійснюватися у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника, спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо)»* [2].

У контексті компетентнісного підходу формувальне оцінювання відбувається постійно, на кожному уроці та під час позаурочної навчальної діяльності (проектна діяльність, виконання домашнього завдання) у різних формах (оцінювання вчителем, взаємооцінювання, самооцінювання). Формувальне оцінювання реалізовує реальний учнівський навчальний досвід,

який можна фіксувати через спостереження на прикладах дитячих робіт, їх портфоліо тощо.

Дослідники визначають, що формувальне оцінювання – це оцінювання, яке мотивує дітей вчитися. Учитель може коригувати знання учнів, надаючи зворотний зв'язок у процесі навчання. Процес формувального оцінювання має свій дизайн. На першому місці – мета [3].

Виходячи з цього рекомендуємо вчителю:

1. З'ясувати та зрозуміти для себе мету формувального оцінювання, а саме, що це:

- оцінювання учнів у процесі навчання (оцінюючи учнів за певними критеріями). Це допоможе вчителю скласти покроковий план навчання учнів та показати дітям, що саме вони мають вивчати;

- подальший запланований рух навчання учнів до поставленої мети.

Вчитель має показати, яким чином учні зможуть бути успішним у навчанні та реалізувати свої навчальні плани, учень повинен розуміти: Куди я йду? Де я перебуваю тепер? Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?

2. Визначити вчителю власний покроковий алгоритм та зазначити особисту роль в цьому процесі.

1 крок. На рівні «Куди я йду?» вчитель надає учням чітке та зрозуміле бачення навчальної мети та кінцевого результату. Також педагог має продемонструвати зразки робіт високого та низького рівня успішності.

2 крок. На рівні «Де я тепер?» учитель допомагає учням ставити власні цілі, надає регулярний описовий зворотний зв'язок (Зворотний зв'язок – це «інформація, яку надає викладач, колега, книжка, батьки, особа, досвід, тощо щодо різних аспектів чиеїсь діяльності або розуміння»). Виокремлюють різні види зворотного зв'язку – про особу, про метакогнітивні навички, про стратегії навчання, про завдання. Розглядати докладніше ці види вчитель має надавати постійно приклади, йдучи від загального до найбільш специфічного, з метою навчати учнів оцінювати власні досягнення [4].

3 крок. На рівні «Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?». Вчитель за результатами оцінювання визначає подальші кроки в навчанні учнів. А також має надати інструкцію, орієнтовану на потреби кожного учня, та дати дітям можливість відстежувати власні успіхи в навчанні, розмірковувати над ними та ділитися ними з іншими.

Вчителю на цьому етапі потрібно врахувати, що діти максимально вмотивовані вчитися, коли знають кінцеву мету й розуміють кроки її досягнення. У навчальній подорожі діти хочуть, щоб їх хвалили за добре виконану роботу, а також потребують допомоги, коли відчувають труднощі.

Саме тому конструктивний зворотний зв'язок від учителя – важлива складова прогресу учнів на шляху від однієї освітньої цілі навчальної мети до іншої. Описовий зворотний зв'язок від учителя надає дорожню карту, у якій зазначено, де перебуває дитина в процесі отримання знань і що вона має зробити, щоб успішно завершити свою «подорож».

Є багато прикладів слів, які вживають учителі в класі, щоб підтримати чи оцінити учнів. Але ці слова зовсім не інформують про те, де учень зараз і куди йому йти далі. Рекомендуємо тож варто їх позбуватись: «Молодець!», «Добре», «Чудово», «Супер», «Найкраща робота!», «Працюєш не в повну силу», «Можеш краще», «Старайся».

А ще саме ці слова формують в учнів, особливо для учнів 6 класу, певні упередження, які призводять до «фіксованого мислення» та зменшують інтерес до навчання, а також ці слова формують в учнів певні упередження, які призводять до «обмеженого мислення» та знижують інтерес до навчання [5]. Наведемо приклади фраз, що мотивують:

Ви надихаєте мене бути кращим учителем, коли...	Я пишаюся тим, як ви працювали сьогодні.
Ти дуже старанно над цим попрацював.	Ти зараз на вірному шляху!
А зараз виходить значно краще!	Я знала, що ти зможеш.
Продовжуй працювати над цим, успіх зовсім скоро.	Все вийшло швидше, тому що ви працювали разом.
Зроби ще раз та отримаєш гарний результат.	Клас, яка гарна командна робота!

Я бачу, тебе не спинити на шляху до успіху.	Ваші ідеї такі креативні!
Давай разом подумаємо, як це зробити?	Сенсаційно! Ти, мабуть, багато тренувався (працював).
Як же гарно ти впоралась!	Мені до вподоби хід твоїх думок!
Ти дуже гарно висловились.	О, ти зробив це блискуче!
Чудово висловлюєш свої почуття.	Я знаю, що це важко, але ти майже впоралась.
Діти, ваш мозок, певно, наполегливо працює – ви все швидко зрозуміли.	Я знаю, що тобі було важко, але ти залишався таким сконцентрованим.
Фантастичне вирішення питання!	Чудова спроба!
Ти справжній творчий мислитель.	Ти можеш. Крапка.

Під час формувального оцінювання можна застосовувати різні шкали:

- дворівневу словесну: Так/Ні;
- трирівневу словесну: Важко/Складно вивчати / Легко;
- чотирирівневу словесну: Ніколи/Рідко/Майже завжди/Завжди;
- п'яти, десяти, дванадцяти бальна шкала.

Новими прийомами у методах формувального оцінювання має бути зворотні зв'язки. Зворотний зв'язок має бути обмеженим. За один раз варто давати дитині стільки інформації, скільки вона може опанувати та виправити. Наприклад, під час першого вичитування твору варто звертати увагу на те, наскільки повно розкрита тема, і допрацьовувати цей аспект. На цьому етапі на інші завдання звертати увагу не варто.

Результативними прийомами вчителя у формувальному оцінюванні можуть бути описовий зворотний зв'язок та ефективний зворотний зв'язок.

Описовий зворотний зв'язок – це відгук учителя про виконані навчальні завдання, пов'язаний саме з результатами діяльності учнів. У ньому вчитель підкреслює те, що зроблено правильно, та спонукає до наступних дій, щоб учні могли покращити свою роботу. Приклади використання прийому описового зворотного (рефлексії) зв'язку (це мають бути вправи) на: рефлексію емоційного стану (букет настрою, мікрофон, художня рефлексія тощо), рефлексію діяльності (сигнали, дерево успіху, вправа «+», «-» тощо), рефлексію змісту навчальної

діяльності (рефлексія мішені, кошик ідей, відкриті відповіді, рефлексивний екран тощо)[6].

Приклади використання прийомів описового зворотного (рефлексії) зв'язку доступні за посиланням: [6].

Ефективний зворотний зв'язок вчителя учню – це перелік фактів, а не оцінка його особистісних якостей. Учневі потрібно розповісти, як сприймаються його дії іншими учнями та як вони впливають на результативність команди й якість проекту.

Ефективний зворотний зв'язок має п'ять важливих характеристики:

1. Спрямовує увагу на прогнозування навчання, вказуючи на сильні сторони та пропонуючи конкретні кроки для вдосконалення.

2. Відбувається під час навчання до виставлення балів. Тобто тоді, коли ще є час щось удосконалити.

3. Стосується часткового розуміння. Якщо робота учня не демонструє хоча б часткового розуміння поняття чи процесу — зворотний зв'язок не є ефективним. У такому випадку треба дитину навчати й тренувати.

4. Ефективний зворотний зв'язок не замінює самостійного мислення учнів. Їм не доводиться аналізувати, якщо вчитель сам усе пояснює, а це шкодить процесу навчання.

5. Зворотний зв'язок має бути обмеженим. За один раз варто давати дитині стільки інформації, скільки вона може опанувати та виправити.

Рекомендуємо вчителю врахувати, що ефективний зворотний зв'язок не замінює самостійного мислення учнів. Їм не доводиться аналізувати, якщо вчитель сам усе пояснює, а це шкодить процесу навчання. Приклади ефективного описового зворотного зв'язку – у матеріалі Марини Пристінської: [7].

Як вчителю надати ефективний описовий зворотний зв'язок?

Ефективний описовий зворотний зв'язок – одна із результативних стратегій формувального оцінювання. Такий фідбек має стосуватися якості виконання завдання, а не учня особисто. Приклад: «Ти знайшов для презентації ілюстрації,

які цікаво розглядати, і уривок, що захоплює з першого речення. Знаю, що ти витратив на це трохи більше часу, ніж планував». Орієнтуйтеся на якість, а не на кількість виконаної роботи [8].

Практика та досвід показують, що результативним у навчанні учнів 5-6 класу є ефективний описовий зворотний зв'язок: аналіз помилок як засіб навчання в умовах формувального оцінювання. Мова йде з виправленням помилок, наприклад, у контрольних роботах, тестових завдань тощо.

Аналіз власно таких робіт та виправлення помилок – цінний навчальний досвід. Але те, що дитина знайшла помилку та виправила її, не означає, що вона точно знає та розуміє це завдання. Часто діти більш старанні у роботі над помилками, якщо можуть отримати за неї додатковий бал до контрольної. Але, мабуть, ніхто з учителів не зараховує повністю всі правильно виправлені завдання, а лише частково коригує оцінку. Оскільки гарна робота над помилками не є доказом знань учнів. Але досвідчені вчителі радять проводити аналіз виконаної роботи, зокрема і контрольної, як окрему навчальну практику. А потім дати учням можливість повторно написати роботу [9].

Тому педагогу варто зрозуміти та розрізнити, що у базовій загальній середній освіті передбачено такі види оцінювання:

- поточне та формувальне оцінювання з метою відстеження особистісного розвитку учнів, їхнього навчального поступу, процесу здобуття навчального досвіду як основи ключових компетентностей для розроблення індивідуальної освітньої траєкторії учнів;
- підсумкове оцінювання, під час якого результати навчання здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами, визначеними Державним стандартом базової загальної середньої освіти.

Таким чином, розрізняючи формувальне та підсумкове оцінювання маємо, що у підсумковому оцінюванні суб'єктом оцінювання виступає вчитель. Саме педагог розробляє (або запозичує в готовому вигляді в інших авторів з дотриманням вимог академічної доброчесності) і використовує інструменти

оцінювання (види робіт, критерії, шкали) для встановлення якості результатів навчання. У формувальному оцінюванні вчитель втрачає свою монополію на оцінювання. Безумовно, педагоги здійснюють формувальне оцінювання, але взаємооцінювання та самооцінювання робить учнів також суб'єктами оцінювання. Це означає, що у формувальному оцінюванні інструменти оцінювання мають розроблятися учнями у співпраці з педагогом і застосовуватися щодо робіт одне одного або власної роботи. У першу чергу це стосується критеріїв оцінювання, за якими учні перевіряють усні або письмові роботи. Але в процесі навчання можуть бути і такі навчальні ситуації, коли учні в співпраці з педагогом добирають завдання одне для одного з певного виду роботи, які потім підлягають оцінюванню самими ж дітьми за певними критеріями.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМ № 898 від 30.09.2020 р. «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти».

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>

2. Наказ Міністерства освіти і науки України 01 квітня 2022 р. № 289. «Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти». URL:<https://osvita.cv.ua/wp-content/uploads/2022/04/Dodatok-do-nakazu-MON-vid-01.04.22r.-289.pdf>

3. Оцінювання, що мотивує: формувальне, підсумкове, самостійне. URL:https://znayshov.com/News/Details/otsiniuvannia_shcho_motyvuie_formuvalne_pidsumkove_samostiine

4. Види зворотного зв'язку та онлайн-інструменти.

URL:<https://ceit.ucu.edu.ua/news/vydy-zvorotnogo-zvyazku-ta-onlajnovi-instrumenty/>

5. Оцінювання, що мотивує: формувальне, підсумкове, самостійне

URL:https://znayshov.com/News/Details/otsiniuvannia_shcho_motyvuie_formuvalne_pidsumkove_samostiine

6. Зворотний зв'язок (рефлексія) при формувальному оцінюванні.
URL:<https://vseosvita.ua/library/zvorotnij-zvazok-refleksia-pri-formuvalnomu-ocinuvanni-375149.html>
7. Нові методи оцінювання в новому навчальному році 2023-2024 НУШ, яких правил повинні дотримуватись вчителі. URL:<https://osvita-info.com/post/30287>
8. Ще раз про формувальне оцінювання та описовий зворотний зв'язок у початковій школі. URL: <http://barna-consult.com/shhe-raz-pro-formuvalne-otsinyuvannya-ta-opysovyj-zvorotnyj-zv-yazok-u-pochatkovij-shkoli/>
9. Помилки на користь: як ефективно провести роботу над помилками.
URL:<https://osvitoria.media/experience/pomylky-na-koryst-yak-efektyvno-provesty-robotu-nad-pomylkamy/>